

РУСИНИ У СРБИЈИ

На територији данашње Србије Русини живе преко 260 година. У њиховој богатој традицији, 17. јануар 1751. године остао је забележен као посебан датум. Тога дана је администратор коморских имања Хабзбуршке монархије у Бачкој, Франц Јозеф де Редл, потписао уговор о насељавању коморске пустаре Велики Крстур. Тај датум је, после консултација русинске заједнице, прихваћен као национални празник, а одлука о томе донета је на седници Националног савета русинске националне мањине у Србији априла 2007. године, заједно са Одлуком о националним симболима Русина у Србији.

На просторе данашње Србије Русини су се доселили из североисточних жупанија тадашње Угарске, које се данас налазе у Источној Словачкој, Закарпатској Украјини и Мађарској. Према одредби тог уговора, колонисти су по националности морали да буду Русини (Ruthen-и), по статусу људи са правом слободног пресељавања, а по вероисповести гркокатолици (унијати). Године 1848. русинска заједница бројала је 8 500 душа, чији су припадници живели у Руском Крстуру, Куцури, Новом Саду, Шиду, Беркасову, Старом Врбасу, Бачинцима, Петровцима и Миклушевцима (садашња Република Хрватска). Касније се број Русина у Ђурђеви и Госпођинцима повећава, а настају и русинске колоније у Бикич Долу, Сремској Митровици, Новом Орахову и Суботици.

Након завршетка Првог светског рата, на Великој народној скупштини 25. новембра 1918. године у Новом Саду, када је донета Одлука о присаједињењу Војводине Краљевини Србији, учествовао је чак 21 представник русинске националне заједнице.

Русини су по вероисповести гркокатолици. За свог духовног поглавара признају римског папу, негују источни обред и обичаје и користе црквенословенске књиге. Прва парохија основана је у Руском Крстуру 1751. године. За гркокатолике у Хрватској и за Русине у Бачкој 1777. године основана је Епископија са седиштем у Крижевцима. У погледу црквене организације, Русини су данас припадници Апостолског егзархата за гркокатолике у Србији и Црној Гори, који је установљен 2003. године.

Прва русинска, тада конфесионална школа, отворена је у Руском Крстуру 1753. године, а данас је на русинском језику остварена образовна вертикала од предшколског до факултетског образовања. Катедра за русински језик и књижевност, данас Одсек за русинистику, основана је 1982. године на Филозофском факултету Новосадског универзитета.

Први *Русински календар* изашао је 1921. године, а *Русинске новине* 1924. године. Њихову традицију данас наставља Новинско-издавачка установа *Руске слово*. Прва књига на језику овдашњих Русина Идилски венац *Из мог села* аутора Хавријила Костельника штампана је 1904. године.

У оквиру Јавног сервиса – РУВ, више од 60 година постоји Редакција на русинском језику у Радио Новом Саду, а преко 30 година Русинска редакција у ТВ Нови Сад, данас Телевизији Војводине.

Ради очувања, унапређивања и развијања културе војвођанских Русина, Скупштина Аутономне Покрајине Војводине и Национални савет русинске националне мањине основали су 2008. године Завод за културу војвођанских Русина као најрепрезентативнију институцију када је у питању широки дијапазон културних области код Русина на овим просторима.

Русини се данас могу похвалити завидним бројем интелектуалаца и уметника који раде и стварају широм наше земље. Најистакнутији међу њима су чланови Српске академије наука и уметности, Војвођанске академије наука и уметности, Националне академије наука Украјине и Светске академије русинске културе. О вредности русинских стваралаца сведоче и бројна признања и награде Републике Србије која се додељују за висока научна и уметничка достигнућа. Међу Русинима данас постоји респектабилан број доктора и магистара наука на универзитетима у Новом Саду и Београду, значајан број лекара, инжењера, професора, писаца, новинара, музичара, глумаца и спортиста који су поштовани и у ширем окружењу.

Према последњем попису из 2011. године, у Републици Србији и Војводини било је 14.246 припадника русинске националне заједнице. У Републици Србији и Војводини Русини данас представљају малобројну, али по традицији и по својим културним обележјима препознатљиву националну заједницу. Захваљујући преко двоиповековном постојању на овом простору, Русини сматрају Републику Србију својом домовином. Уједно су и посредник у везама Србије са регијама и државама средње и источне Европе, где су њихови историјски корени.

Русини у Новом Саду

По попису станпвништва из 1991. године на територији Новог Сада је било 2 500 Русина.

У Нови Сад Русини су се почели досељавати одмах по досељавању из Руског Крстура и Куцуре. Али, изгледа да осим та два села, неки су се ту доселили равно са Хорњице (Поткарпатје - лежи јужно и југозападно од врхова Карпата и протеже се на запад до реке Попрад у Словачкој), баш ти са Хорњице су се селили на почетку у Петроварадин и у Сремске Карловце. По истраживању др Јанка Рамача, прве податке о досељавању Русина у Нови Сад имамо из 1766. године.